

Vad är det egentligen som gör att just du betalar en viss skatt? Jo, alla skattesystem bygger på principer som kan vara mer eller mindre rättvisa. Här reder vi ut skillnaderna mellan dem – och får veta varför många anser att det är dags för en ny stor skattereform.

Text: Petra Olander

DÄRFÖR BEHÖVS DET EN UTGIFTSREFORM

VAD?

→ **DEN VANLIGASTE SKATTEPRINCIPEN** är förmågoprincipen som också ibland kallas *bärkraftprincipen*. Den innebär att människor ska betala skatt efter ekonomisk bärkraft. Den kan ställas mot *intresseprincipen* som innebär att människor ska betala skatt efter vilken nytta man har av skatten. Detta är två principer som utgår från vad som är rättvist, men skatteprinciper kan också utgå från vad som är effektivt. *Neutralitetsprincipen* innebär att en skatt inte ska påverka människors ekonomiska val så att ekonomins effektivitet skadas. Andra effektivitetsprinciper är *symmetriprincipen*, att vinster och förluster ska behandlas symmetriskt, *kontantprincipen* som innebär att det ska finnas en kontant inkomst att beskatta, och *likformighetsprincipen* med syfte att lika inkomster ska beskattas lika. Politiker kan också ha principiella mål att påverka inkomstfördelning, konsumtionsmönster och arbetsinsatser. Andra principer är att skattesystemet ska vara robust, ha stabila skattebaser och försvåra skatteplanering.

Vårt svenska skattesystem bygger på förmågoprincipen, men till detta har det också fogats en mängd andra principer som delvis strider mot varandra

HUR?

→ **FÖRMÅGOPRINCIPEN KAN INNEBÄRA** ett progressivt skattesystem som det svenska där man betalar högre andelar i skatt på högre inkomster, men den är också förenlig med proportionell skatt – eller platt skatt – där alla betalar samma andel av sin inkomst i skatt. *Intresseprincipen* har tilldragit sig stort teoretiskt intresse, men har nog aldrig tillämpats efter Visbys brandskattning på 1300-talet. Ett modernare exempel är *crowd funding*, där var och en ger ett bidrag baserat på hur stor nytta de tycker sig ha av tjänsten eller produkten. Men att staten skulle låta medborgare betala skatt efter vad de tycker den statliga servicen är värd är nog inte realistiskt.

Enligt *neutralitetsprincipen* ska val mellan konsumtionsmönster, sparandeformer eller mellan arbete och fritid påverkas så lite som möjligt, men den enda skatt som uppfyller den principen är en ren *per capita skatt*, det vill säga att alla betalar samma summa i skatt.

Vårt svenska skattesystem bygger på *förmågoprincipen*, men till detta har det också fogats en mängd andra principer som delvis strider mot varandra.

VARFÖR?

→ **FÖR ATT ETT SKATTESYSTEM** ska överleva i en demokrati måste det uppfattas som legitimt av medborgarna. Om skattesystemet inte uppfattas som begripligt, logiskt och rättvist ökar skattefusket och opinionstrycket på politikerna att ändra systemet. Att fastighetsskatten avskaffades trots att en nästan enig ekonomkår var emot, berodde på att den inte hade legitimitet.

I idealfallet skulle en grundläggande princip som det stora flertalet medborgare omfattar innebära ett stabilt skattesystem med hög legitimitet. Men i verkligheten finns det många i sig rimliga principer och intressen som strider mot varandra när skattesystemet utformas.

I den stora skattereformen på 1990-talet var likformighet, robusthet och stabilitet viktiga principer, men det dröjde inte länge innan momsens på mat sänktes för att tillfredsställa Centerpartiet. Jobbskatteavdragets införande skulle stimulera till arbete, men innebar att pensionärer betalade högre inkomstskatt än löntagare på samma inkomster. Skatteprinciper är viktiga i den teoretiska skattedebatten, men i den politiska verkligheten är det snarare politikernas intresse av att få in pengar och hänsyn till opinioner som styr utformningen av skattesystemet.

EFFEKT

→ **ATT DET FINNS** så många och delvis motstridiga principer för beskattning skapar en god jordmån för en ständigt pågående skattedebatt, som i huvudsak handlar om olika sätt att beskatta medborgarna. Tyvärr tar den debatten bort fokus från den mer grundläggande frågan om hur högt skattetrycket bör vara, och vad som är en rimlig fördelning mellan privata beslut och utgifter å ena sidan, och å andra sidan politiska beslut och offentliga utgifter.

All erfarenhet visar att stora skattereformer blir kortlivade när de möter verklighetens politiska maktambitioner. Visst är vårt skattesystem fullt av problem och brister, men med dagens skattetryck kan de inte åtgärdas utan att nya problem skapas. Betydligt viktigare än en skattereform är därför en utgiftsreform som pressar tillbaka de politiskt styrda utgifterna till förmån för medborgarnas rätt att själva bestämma över en större del av sina inkomster.

Förmågo-
principen
Bärkraftprincipen

Neutralitets-
principen

Intresse-
principen

Crowd
funding

Kontant-
principen

Symmetri-
principen

Likformighets-
principen

Dick Kling är nationalekonom och var tidigare moderat statssekreterare under regeringen Bildt. Han var ordförande för Skattebetalarna 2007–2016.